

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת ויחי

ירושלים עיה"ק תובכ"א

תשע"ט לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ה בירושלים ת"ו. ואם שגית, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים הי"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמר על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רואה אור לראשונה כאן בס"ד.

כל המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח נקודת מכירה לחוברות אלו, בבית הכנסת / ישיבה / מקוה וכיו"ב, על ידי קופה [שיניחנה מליל שישי עד מוצ"ש מדי שבוע], ניתן לפנות למערכת ההפצה.

**לכל ענייני ההפצה יש לפנות בשעות בין
הסדרים, לפלאפון מספר 0527622629**

ניתן להשיג את החוברות בנקודות המכירה

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת ויחי

מפתח עניינים

'לא יסור שבט מיהודה' / העונש על העברת המלוכה משבט יהודה / העונש על ה'חשמונאים' / חומר העוון / אין 'שוחד' על ידי המצוות / על הכל יבוא בחשבון / החשבון הוא אף לטובה על כל פרט ופרט / ה'מצוה' של 'עגלון' שזכה שיצאה ממונו זרע המלוכה / 'מאויבי תחכמוני' / מסירות לכל מצוה ומצוה / להדר בכל מצוה / ביאורו של ה'אור החיים הקדוש' / הגאולה תלויה בעסק התורה! / כולם מחוייבים בעסק התורה / זכות הנשים היא תלויה בעסק התורה של בני ביתם / 'לפום צערא אגרא' / שני דרכים להכנה לגאולה וקירוב מלך המשיח / שני אופנים בהתגלותו של מלך המשיח / סוד קיומו של כלל ישראל לנצח - יגיעה בתורה / 'אגרא דשמעתתא סברא' / 'מה עשית שלא תשתכח תורה מישראל?!' / לעורר על ענין ה'צניעות'

מפתח חידו"ת

- א. בענין ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך
- ב. בענין ולקדקד נזיר אחיו

קונטרס זה יוצא לאור
לעילוי נשמות
קלמן מוני בן עליזא
שמעון בן חנה
רחמים שמעון בן נעמה

נשמח מאוד לקבל כל הערה והארה
הוספות ושעויות הדפוס וכיו"ב
במייל: 8542164@gmail.com

'לא יסור שבט מיהודה'

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר קצת בענייני הפרשה, והמוסר הנלמד כאן בפרשה, כמה וכמה עניינים נחוצים.

יעקב אבינו ע"ה, קורא לבניו, רוצה לגלות להם את הקץ, אבל לא אסתניע מילתא, אחר כך הוא מברך את הבנים, את שבטי י"ה, ראובן ושמעון לוי ויהודה, וכך הוא מברך את יהודה, 'יהודה אתה יודוך אחיך, ידך בעורף אויבך, יישתחוו לך בני אביך. גור אריה יהודה, מטרף בני עלית, כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו. לא יסור שבט מיהודה, ומחוקק מבין רגליו, עד כי יבוא שילה, ולו יקחת עמים' (בראשית מט, ח-י). מה זה 'לא יסור שבט מיהודה?', רש"י מבאר את הפירוש הפשטי של המקראות הללו, וכותב (שם י), 'לא יסור שבט מיהודה' מדוד ואילך. מזמן שדוד קיבל את כתר המלוכה, 'לא יסור שבט מיהודה'.

כך היא לשון רבינו הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פ"ג ה"א): **"בשלשה כתרים נכתרו ישראל, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה זכה בו אהרן הכהן, שנאמר והייתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונה עולם"** (במדבר כה ג). **אי אפשר לאדם אחר מכלל ישראל שאינו כהן להיות כהן. ומי שחולק על הכהונה ודוחק את עצמו להיות 'כהן', נענש, כמו שראינו את זה אצל קורח** (במדבר טז ג), **וכמו שראינו אצל עוזיה** (דברי הימים ב כו יט, ומדרש תנחומא פר' צו ס' יא). **זכה בו אהרן 'לו ולזרעו אחריו'. "כתר מלכות זכה בו דוד", דוד מלך ישראל חי וקיים (ר"ה כה), דוד זכה בכתר מלכות. "שנאמר זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי" (תהילים פט לו). מלכות בית דוד היא לעד ולעולמי עולמים, ורק מבית דוד לבד*, וזה**

א. וכדאי להזכיר דברי הרמב"ם ב'איגרת תימן' (וכ"ה בהקדמת הרמב"ם לפרק חלק בייסוד הי"ב, ובספר המצוות לאון שסב), שאחד מהעיקרים מ"ג עיקרים שכל יהודי חייב להאמין באמונה גמורה ב'מלך המשיח', שיבוא ויגאל אותנו, ומלך המשיח יהיה מבית דוד, ודרך זרע שלמה דוקא. הרי לדוד המלך היו כמה וכמה בנים,

אחד מי"ג עיקרים^ב. ומי שחולק על בית דוד, בהמשך נראה מה סופו. "כתר תורה הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל ישראל", כתר תורה אין בו אחד שזכה בו שזה יהיה שלו, זה לכל אחד מאיתנו, יהיה מי שיהיה,

חמשה עשר בנים היו לו (דברי הימים א פ"ג), נתן כלבב ועוד, ומגדרי האמונה הוא להאמין באמונה גמורה ושלומה שהגואל יהיה מזרע דוד דרך שלמה המלך ע"ה. ויש לזה מקור גם בתרגום יונתן (ישעיה יא י). [א"ה: ראה דברי רבינו שליט"א בספר הדר יעקב ח"א (סי' לא) שהראה מקור דברי הרמב"ם ממדרש תנחומא הקדום (פר' תולדות סי' כ). וע"ש שהאריך בזה].

התבוננות ב"ג מידות בכל יום

ב.

וכדאי להזכיר (במאמר המוסגר) מה שראיתי מכתב מה'חפץ חיים' ע"ה (מכתבי החפץ חיים סוף איגרת יג), שהיום בזמנינו כשיש טשטוש וערפול ובלבול הדעות, בענייני 'אמונה', ראוי לכל אחד ואחד אחרי תפלתו שיחזור וישנן לעצמו את י"ג עיקרים. יום אחרי התפלה. זה דבר גדול. 'האמנתי כי אדבר' (תהילים קטז י). אדם חוזר ומשנן ומכריז שהוא 'מאמין', זה דבר גדול, זה עצמו יסלק ממנו ספיקות ובלבולים. [וזה מלבד מה שיש קבלה מגדולי האדמורי"ם (ע' אמרי פנחס אות קמו) שהאמירה של י"ג עיקרים בכל יום היא סגולה לפרנסה].

אבל צריך שיתבונן במה שהוא אומר, שלא יהיה 'אמירה בעלמא', אלא בהתבוננות (ע' שם עולם ח"א פ"ג, וע"ע בס' זכרו למרים פרק כא). מספרים על הגאון הגדול בעל ה'דברי חיים' מצאנו ע"ה שכשהוא היה אומר את ה'ג עיקרים אחר התפלה, היה לוקח לו זמן וזמנים טובא, היה ממשמש ומפשפש בזה, היה שואל את עצמו: 'אני באמת מאמין או שאני רק אומר שאני מאמין?', יש הבדל שמים וארץ (ויותר) בניהם. רק אחרי שהוא חקר בתוך תוכו, שהוא באמת מאמין באמונה אמיתית, באמונה שלימה גמורה ומוחלטת, רק אז היה אומר 'אני מאמין'. כל אחד צריך לקבל על עצמו את ההחלטה הזו ואת האמונה הזו באמיתות. לא רק ב'דיבור' בעלמא.

סיפרו על גדול אחד שאחרי זמן קצר מנישואיו הוא נסע לרבי'ה שלו ה'מגיד ממעזיטש', (היה מגדולי גדולי האדמורי"ם), וישב אצלו במשך חצי שנה

יש לו אחיזה בתורה, יש לו שייכות לתורה, והוא חייב לקבוע עיתים לתורה, "שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג ד), כל מי שירצה יבא ויטול".

בערך. אחר כך כאשר חזר לבית חמיו, שאל אותו חמיו: 'אמור לי, זמן קצר אחרי החתונה הלכת לרבך, מה למדת שם? מה עשית שם זמן רב כל כך?', אמר לו: 'למדתי שיש מנהיג לעולם, שהוא עשה עושה ויעשה לכל המעשים!'. הוא חיך, 'זה מה שלמדת? את זה כולם יודעים! בשביל זה צריך שנה שלימה לשבת אצל הרב? אפילו ה'טבחי' אצלי, ה'מבשלת' שלי יודעת את זה...', קרא לה, שאל אותה: 'מי ברא את כל העולם?', אמרה לו: 'איזה שאלה זו? ודאי הקב"ה!'. אמר לו, 'הטבחי' הזו, גם בלי לנסוע לרב יודעת את זה...', אמר לו חתנו: 'יש הבדל, היא אומרת ואני מאמין'. הרבה פעמים אדם רק אומר. אבל אם וכאשר חלילה מתרחש איזה 'אסון' הוא כבר מתחיל להסתפק: 'מי באמת הוא 'מפרנס' שלי? הקב"ה ית"ש, או אולי ה'בוס' שלי?', אם מישוהו פותח ליד החנות שלו, ברחוב שלו חנות כמו שלו, תראה אותו שהוא מבולבל תוהה ובוהה, 'אולי אני אפסיד? אולי כדאי לעשות תחבולה למנוע אותו?'. אבל אם אתה מאמין שיש אחד יחיד ומיוחד, יתברך שמו שהוא זן ומפרנס לכל, מה אתה דואג? יפתחו עשר חנויות לידך, סמוך אליך, ואף על פי כן הקב"ה לא יקפח שכרך - מה שנקצב לך תקבל. אבל אם אתה רק אומר שאתה מאמין אדם מתחיל לבו לדאוג וכולו ב'פחד' וב'רעדה'. נפקא מינה שאדם יחזור וימשמש בענייני 'אמונה'. 'האמנתי כי אדבר' (תהילים קטז ט), צריך לדעת את זה, כשאדם מדבר ומלבן ענייני 'אמונה' זה עוזה, בפרט בזמן שלנו. לכן ה'חפץ חיים' היה אומר שכדאי וצריך ונצרך בזמן שלנו לחזור ולשנן, ולהדגיש את ענייני האמונה.

ג. ה'שם' של הדבר מעיד על המהות שלו

קבלה מרבותינו (ראה לגאון אדמו"ר רבי צדוק הכהן זצ"ל בספרו דובר צדק פר' וישב אות ב), שכל שם ושם שקבעו ונתנו לכל מציאות שב'בריאה', הוא בא לציין את ה'מהות' של הדבר, גם בשמות פרטיים, רבינו בחיי ע"ה בפירושו לתורה (בראשית ב יט) מפרש כך גם את השמות שאדם הראשון נתן וקבע לכל

אומר רש"י: 'לא יסור שבט מיהודה' - מדוד ואילך. אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם בשבט שממונים על פי המלכות. 'ומחוקק מבין רגליו' - תלמידים, אלו נשיאי ארץ ישראל. (כמו הלל הזקן ושאר הנשיאים שהיו בארץ ישראל). 'עד כי יבא שילה', מלך המשיח שהמלוכה שלו. וכן תרגם אנקלוס: 'עד דייתי משיחא דדיליה היא

ה'בריאה', ה'חיות' ו'בהמות'. למה 'סוס' נקרא 'סוס'? זה לא 'סתם', לקחו שם 'סתמי' וקבעו שיקראו ל'סוס' בשם 'סוס', רבינו בחיי מסביר ש'סוס' זה מלשון שהוא 'שש' אלי קרב כמו שאומרת הגמרא, יש לו את השמחה המיוחדת ל'מלחמה'. 'סוס מוכן ליום מלחמה' (משלי כא לא). לכן קראו 'סוס' מלשון 'שש'. ו'חמור' נקרא 'חמור' כיון שכל כולו 'חומר'. מי שראה פעם 'פנים' של 'חמור'.. הוא רואה כולו 'חומר' אין בו שום לחלוחית של 'משהו' רוחני. וכך רבינו בחיי מפרש שם אחר שם, 'אריה', ו'נשר'. הוא מביא כמה דוגמאות.

השעם שאדם נקרא 'אדם' ובהמה 'בהמה'

ה'אדם' נקרא 'אדם', וה'בהמה' נקראת 'בהמה', למה? המהר"ל בדרשותיו על התורה (תפארת ישראל פ"ג) מבאר: 'אדם' זה נגזר מלשון 'אדמה'. 'אדמה' המציאות שלה זה שהיא תמיד נותנת 'פירות'. יוצא תמיד מן הכח אל הפועל. עוד פירות ועוד פירות. חלה התחדשות ויציאה מן הכח אל הפועל. אבל בהמה נקראת 'בהמה' מלשון: 'בה' - מה'. כלומר: מה שיש בה יש בה. אבל לא יותר. אין ליה פירות. הגמרא (ב"ק סה:) אומרת: שור בן יומו קרוי 'שור', שנאמר 'שור או כשב כי יוולד' (ויקרא כב כז). ברגע שיצא ובקע ממעי אמו כבר נקרא 'שור', הוא יחיה 'שור' וימות 'שור'. אין אצלו התקדמות, אין אצלו יציאה מן הכח אל הפועל. אין פירות. אבל 'אדם' הוא מלשון 'אדמה', צריך תמיד להוציא מן הכח אל הפועל. על ידי ריבוי לימוד, ריבוי עסק התורה, שלכל אחד יהיה חלק ונחלה בתורה. אין איזה שכבה 'מיוחסת' שהם זכו ב'תורה' וזה שלהם. היצר תמיד מנסה לתעתע ולבלבל את האדם שהאדם 'מופקע' מה'תורה'. חלילה וחס. לכולם יש להם אחיזה בתורה, יש להם חלק בתורה.

מלכותא'. שהמלכות שייכת למלך המשיח. זה הביאור שבירך יעקב אבינו את יהודה בנו.

העונש על העברת המלוכה משבט יהודה

ומצוה להקריא דברי הרמב"ן בביאור החומש, ללמוד מזה מוסר השכל גדול, "ולפי דעתי, היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם", יעקב אבינו ע"ה, "ומעבירים נחלה". אחרי ששלמה נפטר, הייתה המלוכה תחת הנהגת בנו רחבעם, אבל אחר כך נקרעה המלוכה ב'שכם', העיר המועדת לפורענות (סנהדרין קב.), שני שבטים יהודה ובנימין היו עדיין תחת שלטונו של רחבעם, אבל שאר עשרה שבטים נפלו בידיו של ירבעם בן נבט, שחטא והחטיא עד שגרם להם לבסוף שגלו מארץ ישראל, והמשיכה המלוכה אחריו דרך בניו וצאצאיו עד שנהרגו, ואחר כך קם אחאב, כמו שהכל ידוע בספר מלכים. אומר הרמב"ן: אותם המלכים שמלכו לבית ישראל בארץ ישראל, שלא היו משבט יהודה ומזרע דוד ושלמה, הם עברו על הציווי הזה של יעקב אבינו ע"ה ש'לא יסור שבט מיהודה'. כיון שהמלוכה שייכת לבית דוד דוקא. "וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר מלך, ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה, עברו על צוואת הזקן", יעקב אבינו ע"ה, "ונענשו בהם". העונש היה ידוע.

העונש על ה'חשמונאים'

וכאן מוסיף הרמב"ן לשון נוראה: "וזה היה העונש של החשמונאים שמלכו בבית שני. כי היו חסידי עליון. ואלמלא הם נשתכחה תורה והמצוות מישראל. ואף על פי כן נענשו עונש גדול. כי ארבעת בני חשמונאי הזקן, החסידים המולכים זה אחר זה, עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב". זה ידוע, מלכות בית חשמונאים שהם החזירו

עטרה ליושנה למעשה, כנגד אותם הגזירות של יוון, והם היו חסידי עליון, ועמדו והחזירו והעמידו הדת על תילה, אבל הם לקחו לעצמם מה שלא הגיע להם, 'מלוכה'. ה'מלוכה' שייכת לדוד ולזרעו. זה לא שייך להם. הם היו כהנים משבט לוי, לא משבט יהודה. ולכן נגרם להם העונש הזה שכל מלכות בית חשמונאים נהרגו בחרב. אף אחד מהם לא מת מיתה על מיטתו. יהודה המכבי אליעזר יוחנן והורקנוס ויונתן, כולם נהרגו בחרב. כי למרות כל הזכויות העצומות שהיה להם כשהחזירו לבני ישראל התורה והחזירו המצוות, ואלמלא הן מי יודע מה היה קורה, אף על פי כן, כיון שעברו על ציווי, על 'מצוה' שבתורה ש'לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו', התגלגל עליהם העונש, וכל כך היה עונש חמור, "והגיע העונש בסוף למה שאמרו רז"ל (ב"ב ג:) כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא", כל מי שאומר שהוא מזרע חשמונאי הוא עבד, "שנכרתו כולם בעון הזה". אם יבוא אחד ויאמר לך: 'תדע לך, הייחוס שלי מגיע עד בית חשמונאי, אני מהצאצאים של החשמונאים, הרי שהוא עבד!', כיון שאחר כך 'הורדוס' שמלך הוא איבד והשמיד כל זרע החשמונאים, ונשארה רק בת אחת והיא בסוף קפצה וגם היא מתה. והוא מלך, והוא התייחס ואמר אני מבית חשמונאי, לכן כל מי שטוען שהוא מבית חשמונאי נמצא שהייחוס שלו מגיע לעבדים הללו. "וכל זרע מתתיה הצדיק לא עברו", מן העולם "אלא בעבור זה", בגלל הדבר הזה "שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, והיה עונשם מדה כנגד מדה, שהמשיך הקב"ה עליהם את עבדיהם והם הכריתום".

חומר העוון

מכאן צריכים ללמוד מוסר השכל איום ונורא, שאדם ידע מה זה עונש

של שמים, מה זה חומר 'איסור', מה זה חומר 'עוון'. בית חשמונאי, מי לנו גדול מהם? צדיקים, חסידי עליון, קדושים שמסרו נפש על העמדת הדת, על העמדת התורה והמצוות, ועם כל זה ברגע הזה שהיה אצליהם האיסור הזה של 'לא יסור שבט מיהודה', לא הועיל להם כלום. למרות ה'צדקות', ה'חסידות' וה'קדושה', ולמרות שהם השאירו לנו את התורה והמצוות, שמבלעדיהם מי יודע מה היה קורה, ועם כל זה, זכויות אלו לא עזרו והגנו עליהם, כי היה את החסרון של הענין של מלכות בית דוד שהם לקחו את המלוכה, ולכן נענשו בצורה חמורה כל כך.

אין 'שוחד' על ידי המצוות

נפקא מינה לכל אחד מאיתנו, הרבה פעמים בני אדם טועים ואומרים: 'לא נורא, אני אעבור בשלום את המשפט בשמים. אמנם יש לי כמה וכמה עוונות, אבל גם יש לי זכויות... יבוא זה ויכסה את זה... אני אעבור בשלום...'. כך הוא מפייס ומפתה את עצמו. זה טעות נמרצת. אין דבר כזה. הקב"ה ית"ש לא ייקח 'שוחד', ודרשו רבותינו איזה 'שוחד' לא ייקח? שוחד של 'מצוה'. הרי במה אפשר 'לשחד' (כביכול) את הבורא יתברך? ב'שוחד מצוה'. אדם אומר לעצמו: 'אני יעשה מה שאני רוצה, אבל אחר כך אני אתן 'צדקה', אני אקרא 'תהילים', ובה יתכפר לי', כמו שרבינו יוסף חיים ע"ה מביא בספרו (חסדי אבות עמ"ס אבות פרק ד משה ו) על איזה עבריין אחד, אמר: 'מה אני יכול לעשות, ליבי חפץ ומשתוקק לאיזה איסור, לאיזה תאוה, אני אעשה מה שאני רוצה ואחר כך אני אקרא פעמיים את כל ספר תהילים, גימטריא 'כפר', ויכפרו לי'. לא יכפרו לו! אין דבר כזה. מצוה - מצוה. עבירה - עבירה. זה לא הולך על חשבון השני. בית חשמונאי היה להם רק את העוון ה'קטן' הזה, ותראה מה שקרה, לא נשאר להם שם ושארית. לא נשאר מהם אלא עבד. לא הועילו כל הזכויות שיש להם. כל התורה שיש לנו הכל זה מכוחם, אלמלא הם שנאזרו בגבורה ועמדו להיות מושיעין של

ישראל, מי יודע מה היה קורה. אבל אם עברו על עוון - יש דין. לא עוזר לזה הזכויות שכנגד.

לכן צריך האדם להיזהר מכל גדנוד של עוון ושל איסור, ולא יפייס את עצמו: 'אני עשיתי כך ואני אעשה כנגד זה כך וכך...'. זה לא יעזור לו. תהיה 'חסיד' 'קדוש' 'צדיק' 'חסיד', אבל יש עוון. זה מוכרח 'ליבון' ו'צחצוח'. אם לא קדמה לזה 'תשובה', אם לא קדמה לזה 'חזרה בתשובה' באמת מהעוון, לא יועיל ולא יעזור שום דבר. החסיד רבי אליהו וידאש זצ"ל בספרו ראשית חכמה (שער היראה פרק יב אות מט) כותב שסיפורה לו נשמה אלוקית אחת, שאין האדם יכול לתאר גודל העונש וגודל המשפט בשמים. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס נהורא דאליהו (עמוד סא). ע"ש]. אנחנו בני אדם מחוברים עם 'גוף', וקשה לנו ל'שכל' שלנו הדל והמצומצם לשער ולחשבן מה שנגרם ומה שיוצא ומה שמתגלגל הלאה מכל מעשה שאנו עושים, גם אם זה נראה דבר 'קל' לעינינו. רק הקב"ה ית"ש הוא מחשב את הכל, את כל ה'דיעות' הללו. לכן צריך להיזהר שלא יהיה קל בעינינו שום דבר.

כבר אמרו הקדמונים (ע' שערי תשובה שער ג אות כג), אל תסתכל בייחס של הדבר על קלותו ועל חומרתו, אלא על מי שציווה - הבורא יתברך. לא תאמר: 'זה איסור קל, זה לא יעלה בחשבון'. אין דבר כזה. הכל בא בחשבון.

על הכל יבוא בחשבון

הרמב"ם באיגרת תימן (ובמאמר קידוש ה') כותב שאת ירבעם בן נבט, שהוא היה גדול הפושעים שהחטיא את ישראל, שגרם

ד. תמיד כאשר רוצים לציין אדם שהוא 'רשע', מזכירים את ירבעם בן נבט, שחטא והחטיא את הרבים. הוא היה הגרוע שבחבורה. להבדיל אלף אלפי הבדלות ממנו, הוא משה רבינו ע"ה שזכה וזיכה (אבות פ"ה משנה יח).

החטאה לעשרה שבטים מכלל ישראל, (רבבות נפשו, מי יודע כמה היו - וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס במעלת ובמהות יום ט"ו באב עמוד טז), הוא גרם להם שעזבו אלהים חיים והלכו אחר ה'הבל' אחר ה'תועבה' אחר ה'עבודה זרה', הדבר החמור ביותר, מי יודע איזה עונש נמרץ יש לו, איזה עונש חמור יש לו. ואומר הרמב"ם: אל יעלה בדעתך שלא יתבעו אותו גם 'עירוב תבשילין' דרבנן והדומים לו, אם ירבעם בן נבט לא נטל ידיו לסעודה, תאמר 'קים ליה בדרבא מיניה', 'סך הכל' לא נטל ידיו, זה כאין וכאפס בייחס למעשיו.. אף על פי כן, על הכל יבוא בחשבון.

החשבון הוא אף לטובה על כל פרט ופרט

והחשבון לעתיד לבוא שיהיה על הכל, הוא הן לטוב והן למוטב, גם על העונש על כל עוון וחטא, וכמו שראינו על החשמונאים, אבל כנגד זה גם השכר על כל מעשה מצוה, אפילו 'מצוה קלה', ו'מרובה מדה טובה', השכר פי חמש מאות (תוספתא סוטה פ"ד ה"א). אם אדם טורח ומשתדל באיזה מצוה, אי אפשר לשער רום ערכה ומעלתה ושכרה לעתיד לבוא. בסוף הפרשה שלנו (בראשית נ ז), אחרי שהביאו את יעקב אבינו ע"ה ממצרים לקבורה בארץ ישראל כבקשתו (בראשית מט כט), 'ויהי המחנה כבוד מאד' (בראשית נ ט), כל הכתרי מלוכה שהניחו סביבו (רש"י שם י, מסוטה יג), הם לא השתתפו במסע הלוויה, הם נשארו

ה. הרבה מהמצוות שנצטוונו עליהם בתורה - זה רק להוציא מענייני 'עבודה זרה'. (ע' מורה נבוכים ח"ג פרק כט). חמישים ואחת מצוות מכלל תרי"ג מצוות שנצטוונו בתורה, הם להוציא מדעת עובדי עבודה זרה (ראה הקדמת הרמב"ם להלכות עבודה זרה).

הרמב"ם (מורה נבוכים ח"א פרק לו, וע"ע רמב"ן שמות כ, ב) כתב שבמקומות שנאמר בתורה 'קנאה' זה בייחס אל ה'עבודה זרה'. 'אל קנא' זה בייחס ל'עבודה זרה'. ובזה חטא והחטיא ירבעם בן נבט את כלל ישראל.

במקומות שלהם, בעסקיהם שלהם, אבל הם הצביעו באצבע שלהם: 'ויאמרו אבל כבוד זה למצרים' (שם יא). והרמת אצבע הזו, הייתה להם לזכות גדולה, כמו שאמרו במדרש (ובירושלמי סוטה פ"א ה"ט), שזכות זו עמדה לה שלא ייכנסו ישראל לארץ ישראל עד שייקבלו בשיבתם זו השכר כנגד מה שהושיטו את האצבע!

ה'מצוה' של 'עגלון' שזכה שיצאה ממנו זרע המלוכה

אותו דבר מצינו אצל 'עגלון' מלך מואב, שזכה שממנו יצאה 'רות המואביה', שהיא 'אמא של מלכות' (ב"ב צא:), ה'סבתא' של דוד המלך ע"ה, של שלמה המלך ע"ה, של 'מלך המשיח'. אם היו שואלים אחד מאיתנו: 'מה אתה מוכן לתת בכדי שה'נכד' שלך יהיה 'מלך המשיח'?', מסכימים להכלל. מה שאתה רוצה. קח גם אותי.. זכות כזו שמנכדיו יהיה מלך המשיח. ו'עגלון' זכה בזה. בזכות מה? לימדו אותנו רבותינו (רש"י שופטים ג כ, מרות רבה פר' ב סי' ט ותנחומא פר' ויחי סי' יד): באותו זמן שעגלון מלך מואב מלך, והוא שלט גם על כלל ישראל, ביד חזקה, והם היו נכנעים תחת ידיו (שופטים ג יד), ראה 'אהוד בן גרא'

ו. הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת 'מיר', כותב קבלה שיש בידו מהזקנים (מה שהוא שמע בחוצה לארץ), על אשתו של 'הגאון מוילנא', שהיא הייתה צדקנית והייתה פועלת שם בעיר בכל מה שנצרך בענייני 'חסד', ביקור חולים, הכנסת כלה, וכן על זה הדרך. והיא הייתה פועלת בדברים הללו יחד עם חברתה. אחת מהם נפטרה, ואחרי איזה זמן היא חלמה את חברתה, שאלה אותה: 'איך המשפט בשמים?', אמרה לה: 'דעתנו קצרה מלהכיל ולעכל מה שיש 'משפט' בשמים. אבל תדעי ששום דבר לא נשכח! והכל עולה בחשבון. אם את זוכרת, פעם אחת הלכנו לאיזה מצוה של 'חסד', ובדרך ראינו את אחת מחברותינו שהולכת, ונענענו לה ביד שתמתין ותחכה רגע אחד, גם זה נכלל בחשבון, וגם על זה יש שכר!'. כך היא אמרה לה. דעתנו קצרה מלהכיל את הדברים הללו. אבל כך גילו לנו רבותינו עומק הדין והמשפט בעולם הבא.

שהיה שופט כי הלחץ על ישראל כבד מאד, צריך לבער אותו מן העולם, אין ברירה אחרת. מתואר בספר שופטים (ג טז) איך שהוא הכין את ה'חרב' ונכנס אצל 'עגלון', אמר לו: 'דבר אלהים לי אליך!' (שם כ), 'אדוני המלך, אני בא בשליחות, ואני רוצה למסור לך צו אלוקי', והפסוק אומר ש'עגלון' עמד 'ויקם מעל הכסא' (שם). ובזכות זה שעמד - זכה יצאו מלכות בית דוד. אמר לו הקב"ה אתה עמדת מכסאך לכבודי - חיך הריני מעמיד מומך בן יושב על כסא ה'. זה ה'זכות' הגדולה שהייתה לו. כי הוא, אפילו שהיה עובד עבודה זרה, אבל אם מישוהו בא אליו בשליחות של הבורא יתברך, הוא מבין משכלו שצריכים לכבד, לכן הוא עמד. ובשביל זה הוא זכה שיצאה ממנו רות המואביה.

אבל מי שילמד גם את דברי רש"י בספר שופטים (שם) יראה חידוש גדול מזה, רש"י מביא בשם רבותינו (וע"ע בדברי רבינו שליט"א בס' מנוחת שלום חלק יא סי' פב) 'דבר אלהים לי אליך - וצריך אתה לעמוד'. כלומר: מה ש'עגלון' עמד, הוא לא עמד מדעתו, אלא 'אהוד' ביקש ממנו שיעמוד, ורק אחרי שביקש ממנו הוא עמד. זה לא מדיליה ולא מדעתיה. ואף על פי כן הקב"ה לא קיפח את שכרו, ונתן לו 'מרגלית' כזו, את 'רות המואביה'. ללמדנו גודל השכר של כל מצוה.

'מאויבי תחכמני'

הכלל בדינו 'מאויבי תחכמני' (תהילים קיט צח), תתבונן ותלמד מדרכי הפעולה של האויב שלך, והאויב (בה"א הידיעה) של האדם - זה היצר הרע שלו (לא 'אשתו' ולא ה'שכן' שלו...). זה האויב הכי גדול. ממנו תלמד, ממנו תחכים, ממנו תראה על מה לשים את הדגש: אם אתה רואה שהיצר מוכן ל'מסור נפש', מוכן להשתדל בימים ובלילות, בשביל לבוא ולהטריד את האדם ולקחת ממנו איזה 'פירור דק', איזה 'משהו'

של מצוה, תבין כמה גדולה וחשובה ה'מצוה' ה'פשוטה' שאתה מקיים. מי יכול לבחון לשער ולתאר גודל השכר של כל מצוה ומצוה. אדם לא פטור משום דבר, לא יזלזל בשום 'פירור' של 'מצוה'.

מסירות לכל מצוה ומצוה

ובאמת צריכים אנחנו ללמוד מגדולי ישראל, עד כמה היו טורחים על כל מצוה ומצוה, עד כמה היו מתאמצים ברמ"ח איברים ושם"ה גידים, במסירות נפש. ומזה תלמד חין וערך המצוה. מספרים על הגאון מבריסק, בעל ה'בית הלוי זצ"ל, (היה גאון הגאונים, קדש

ז. לא כולם מבינים בתחום של ה'יהלומים'

וכמו שהמשיל על זה חכם אחד, שהרי כידוע, יש לנו שטחים, 'מקצועות', שאנחנו מתמצאים בהם, מכירים יודעים, אבל יש 'מקצועות', 'חלקים', שאנחנו לא מבינים בהם כלל. דוגמא לדבר: מלאכת ה'ליטוש' של 'יהלומים' לא כולם מבינים בזה, מי שלמד את המלאכה הזו הוא מבין בזה, אבל אדם רגיל שלא למד את ה'מקצוע' הזה, הוא לא מבין בזה כלום, תראה לו 'יהלום' או 'חתיכת זכוכית', יאמר לך: 'אלו ואלו שווים, אותו דבר'. כי הוא לא יודע להבדיל ולהבחין. אבל אם יבוא אדם שה'מקצוע' שלו הוא 'יהלומים', הוא מתעסק בזה, ויש לו 'ותק' הרבה שנים, הוא מוציא 'יהלום' קטן (שצריך 'זכוכית מגדלת' גדולה כדי לראות אותו), מסתכל על זה ומשמיע קולות התפעלות. השני מסתכל ב'מגדלת' לא רואה כלום. שואל אותו: 'אני לא מבין, ממה אתה כל כך מתלהב?'. אומר לו: 'אתה לא מבין בזה, אבל אני שזה ה'מקצוע' שלי, אני מבין, אני מבחין בטיב האבן, ביופי ה'ליטוש', בצורת החיתוך, להפליא ממש'. אותו דבר בקיום המצוות. צריכים ללמוד מגדולי ישראל, שהם אלה שיודעים מעלתה של כל מצוה. עד כמה היו טורחים לחפש 'אתרוג' מהודר, עושה בדיקה לאור ה'שמש', מביא 'זכוכית מגדלת' ומנקה אותו. אדם פשוט לא מבין מה הוא בודק, מה הוא מחפש, מגיע למוכר אומר לו: 'תשקול לי שני אתרוגים...'

הקודשים), לפני שמינו אותו להיות רבה של 'בריסק' (היא הייתה 'עיר ואם בישראל', עוד מקדמות דנא, דורי דורות, 'מהרש"ל' ישב שם, ה'ב"ח' ישב שם, ועוד רבים מגדולי הדורות), הוא היה גר בעיר 'ורשא', ולכן בתקופה הראשונה בהיותו ב'בריסק', הוא עדיין הוא לא ידע את סדרי הכשרות של

ח. המינוי של ה'בית הלוי' ברבה של 'בריסק'

וכדאי להזכיר איך הגיע ל'בריסק', היה זה כאשר באו אצלו משלחת נכבדה של רבנים ופרנסי העיר, אמרו לו: 'כבוד הרב, תבוא אלינו, ניתן לך את כתר הרבנות, תהיה רב בעיר שלנו. ב'ורשא' אין כמעט כלום'. כך אמרו לו. (הוא היה מלמד באיזה 'בית הכנסת' בורשא). הזמינו אותו להיות רבה של העיר 'בריסק'. והוא סירב, לא רצה לכהן ברבנות עוד (הוא בעבר כיהן ברבנות באיזה קהילה שם). שידלו אותו, הפצירו בו, ושום דבר לא עזר. אחד מהם קם ואמר: 'כבוד הרב, אני לא מבין, אני לא תופס איך אתה מסרב לבוא אלינו: מחכים לך בעירנו בירסק עשרים וחמש אלף איש ואתה אומר שאתה לא בא?!'. ברגע שהוא שמע את הטענה הזו, אמר לאשתו: 'אין מה לעשות, אם מחכים לי אי אפשר לסרב, אני מוכרח ללכת. היכן הם בגדי שבת שלי?'.

מוסרו הנוקב של ה'חפץ חיים' - חובה הצפייה והייחול לגאולה

וה'חפץ חיים' למד מזה מוסר גדול, כשהוא שמע את המעשה הזה הוא נאנח אנחה גדולה ומרה, אמר: 'קל וחומר, ומה בשביל כמה אלפי אנשים הוא כבר לא יכל לסרב ומיד הסכים לקבל עול הרבנות - מלך המשיח שכל כלל ישראל מחכים לו מדוע הוא לא בא?! כנראה שלא מחכים ומצפים לו!'. אם באמת היה צפייה וגעגועים וכיסופים וערגה, היו רוצים ומבקשים את מלך המשיח, היה הוא בא. אבל כשהוא רואה שלדאבוננו כמו שפירש אותו גדול את הפסוק בספר שמואל (א כ כז) 'מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם', והוא נאנח וביאר, למה לא בא בן ישי, למה? אל הלחם! כולם על מה מבקשים ומה רוצים, ריבון העולמים לחם, פרנסה רוצים. אבל מישוהו שבוכה ומתחנן על מלך המשיח על עד מתי עוון בשבי ותפארתך ביד צר, על זה מישוהו יושב ונאנח בכאב לב? לא מספיק. צריך להוסיף כשיהיה כזה מפייה כשיהיה כזה כיסופים

ה'מאפיית מצות' שם, לכן הוא שלח את בנו, הגאון ר' חיים בריסקער המפורסם, (מלאך ה' צבאות), לעיר הקודמת 'ורשא', שהוא הכיר שם את המאפייה ואנשיה, וביקש ממנו שיאפה שם את המצות, ויעמוד שם לפקח שהכל נעשה כדת וכהלכה. וכך היה, נסע ואפה את המצות ב'ורשא', ואחר כך חזר ל'בריסק'. שאל אותו האבא - ה'בית הלוי' - את הבן - ר' חיים - 'הכל היה בסדר?'. אמר לו: 'כן, בסדר גמור, אין מה לחוש, טרחנו בכל הפרטים כדי שיהיה מצות מהודרות'. עברו עוד כמה ימים, שואל אותו שוב: 'בני, ה'מצות' הכל בסדר איתם? אין חששות? הכל מדוקדק לפרטי פרטים כמו שההלכה דורשת?', אמר לו: 'אבא, אין לך מה לחוש. כבר אמרתי לך שהכל בסדר, ו'עד אחד נאמן באיסורים'..'. יותר לא שאל אותו, אבל אחרי שעבר החג הוא שואל אותו: 'תגיד לי מה היה בדיוק עם ה'מצות'?''. אמר לו: 'אבא, אני אגיד לך את האמת, במאפייה הכל היה בשיא השלימות בשיא ההידור, אבל בדרך חזרה פחדתי שאני ארדם, ה'מצות' נמצאו יחד אתי, ואם אני ארדם ויהיה חסר בשמירה. מה עשיתי? קשרתי חוט לחבילה הזו של המצות שהבאתי לך, וקשרתי את זה לאצבע שלי בשיא החוזק, כדי שזה ידחק אותי ויצער אותי, עד שזה 'פצע' את האצבע שלי, וכל זה בכדי שאני לא ארדם, ויהיה חסרון והסח דעת. ולא די בזה, אלא שמתני גם 'מלח' בתוך ב'פצע' הזה כדי שיהיה 'בוער' ויהיה 'חזק', כדי שגם אם ארצה לנוח ולהרדם, לא אוכל!'. כי איכפת לו, הוא מבין מה זה 'מצוה', הוא יודע את חין ערכה ומעלתה ושכרה ויופייה לעתיד לבוא, לכן על כל דבר ודבר הוא מוכן ל'מסור נפש', וכל דבר בדקדוק גמור.

וכזה כליון הנפש, בודאי יבוא. וכי הוא לא רוצה לבוא, יותר משאנחנו מבקשים רק רוצים לחמם לעורר את אהבה את שתחפץ.

להדר בכל מצוה

הרמח"ל בספרו 'מסילת ישרים' (פרק ג) כותב, מי שרוצה 'כרטיס כניסה' לעולם הבא מה יעשה? מה צריך להכין? (כולם מבקשים את זה, אבל זה לא פשוט להיכנס. זה לא 'לקפוץ על הגדר' ולהיכנס. צריך להכין עצמו מקודם). 'תורה' ו'מצוות'. ולא מצוות 'כלאחר יד', איך שבא לו, אלא עם 'פיקוח' ו'בדיקה' ומשמוש ופשפוש, כדי שיהיה באופן המהודר ביותר, וממילא יש 'היכי תימצי' של 'קנין' לעולם הבא. בשמים 'מנפים' כל מצוה ומצוה עד שיעלה למזבח העליון. צריך להיות מצוה עם 'איכות' עם 'מעלה' כדי שתעלה למעלה.

ביאורו של ה'אור החיים הקדוש'

דבר נוסף. בהמשך הפסוקים של הברכה של יעקב ליהודה, 'אוסרי לגפן עירו, ולשורקה בני אתונו, כיבס ביין לבושו ובדם ענבים סותו' (בראשית מט יא). ואני רוצה להקריא מדבריו הקדושים של רבי חיים בן עטר זיע"א ה'אור החיים' הקדוש^ט, (להקשיב היטב, הדברים האלה הם דברים נוקבים עד בית חללו של הלב), הוא כותב חלום מבהיל, מי שקורא את זה הוא רועד כולו, על הפסוק הנ"ל, מבאר ה'אור החיים' הקדוש על פי

ט. היה מלאך ה' צבאות, מה נבוא לתאר ולספר, הארכנו על זה בזמנו, מדבריו באור החיים בפרשת שמיני (יא כא) על ענין ה'ארבה'. גברא דמריה סייעיה. רואים בחוש אחד שהקב"ה עוזר לו שנתקיימו דבריו. [א"ה: ראה בהרחבה בקונטרס נר חיים (מהדורה שניה עמוד כט). ע"ש]. אם נבוא לספר לא נגמור.

י. ה'חלום' הוא הבחינה האמתית של מדרגתו של האדם

כבר אמרנו שהחלום של האדם זה הבחינה במה האדם אחוז, כי בשעה שאדם ער וכלי הדעת שלו פועלים, הוא יכול להטעות את עצמו, (הוא יכול לחשוב

הקדמה מהזוהר הקדוש (פרשת פנחס דף רלא ע"ב), שיש בכוחות הטומאה שני בחינות, בחינת 'זכר' ובחינת 'נקבה'. (כך גילו לנו רבותינו, אנחנו לא מבינים בזה כמעט מאומה. אנחנו אומרים 'מילים בעלמא', אבל להבין את הדברים האלה צריך להיות מקובל אלקי). והבחינה של ה'נקבה' היא יותר חזקה מהבחינה של ה'זכר'. והוא אומר שכדבר הזה הראו לו בחלום הלילה "וכדבר הזה הראוני ובחזיון הראוני בחלום": באחד הלילות שהוא היה ישן הוא רואה שהיה עורך מלחמה נגד השטן, "שהאבקתי במלחמה עם הזכר", שנלחמתי עם ה'זכר' מכוחות הטומאה, "ויהי נקל בעיני להכניעו", היה קל בידו להכניעו, "והפלתי אותו בכוחי", מכה אחת וזה כבר חיסל אותו. אבל את הבחינה של ה'נקבה' שבכוחות הטומאה, "ולנקבה נתאמצתי בכל כוחי כמה פעמים, ואחר כמה טרחות יכולתי להשליכה כמה מעלות למטה לארץ, אך לא כבעלה הזכר", היה לי מאבק קשה והשתדלות, מלחמה נוקבת, ורק אחרי התאמצות מרובה הצלחתי לדחות אותה איזה מעלות, כמה מדרגות, כמה מטרים. אבל לא כמו

את עצמו כ'מי יודע מי', אמנם הוא לא מה'ל"ו צדיקים' אבל הוא בודאי ה'ל"ו.. כך הוא יכול לחשוב). כשהוא ער, הוא יכול להטעות את עצמו ולהפיל את עצמו ב'דמיונות'. מתי אפשר לברר באמת מה הוא ומי הו? בשעה שהוא ישן, רק 'תת ההכרה' עובדת, ולא שייך להטעות ולייחס 'דמיונות'. ותראה כשאתה ישן מה אתה חולם בלילה: אם באמת אתה חולם בלילה על תורה ומצוות ומעשים טובים - זה השייכות שלך. זה אתה באמת. אבל אם אתה חולם על 'הבל הבלים' מעשה תעתועים' - דע לך: אתה נמצא שם. זה בחינה אמיתית. מכאן מודעה רבה לאוריינתא. כך קיבלנו מרבותינו: מי שרוצה לדעת באמיתות מה מדרגתו יסתכל מה הוא חולם בלילה, זה קנה מידה אמיתי. [א"ה: ראה דברי רבינו של"ט"א בקובץ זכרון לבעל כף החיים זצ"ל "תפארת חיים" (עמוד מב והלאה). עש"ב. וע"ע בקונטרס "נר חיים" (מהדורה שניה, עמוד כב). ובקונטרס "מגיד דבריו ליעקב" ח"ג (פרשת תולדות תשע"ט, עמוד יד). ע"ש].

ה'זכר'יא, והוא מבאר על פי זה את הפסוק שלנו².

הגאולה תלויה בעסק התורה!

אבל לעניינינו זה מה שה'אור החיים' מוסיף ומבאר בהמשך דבריו, ואלה דברים אשר לדאבוננו רואים בעיניים, "יתבאר" הפסוק הזה, המקרא הזה, "על דרך אומרים ז"ל", מה שלימדו אותנו רבותינו ז"ל (ע' זוהר חדש ח"א דף טו ע"א), "כי גלות הרביעית", זה הגלות שאנו נמצאים בה, הגלות שמי שראה אותה תמה ופחד, כמו שחז"ל (בראשית רבה פר' ב ס' ד) דרשו על הפסוק: 'וחושך על פני תהום', זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו ה'תהום'. לא רואים 'סוף'. אדם מציין לתוך התהום ולא רואה איפה זה נגמר, כך זה גלות רביעית. יעקב אבינו ע"ה כשראה בחלומו איך שעולים המלאכים לאין סוף ואין מספר, זה מלכות אדום הרשעה שלא רואים מתי כבר תתבטל הגלות הזו וכבר תהיה גאולה. אומר ה'אור החיים' הקודש: במה הגולה תלויה? "שבו יגלה הגואל העצום", תתגלה הגאולה, מלך המשיח שכולם מחכים ומצפים ומייחלים לו, "צריך שתהיה ביד ישראל מצות עסק התורה". אתה רוצה משיח? אתה צריך להקדים לזה 'תורה'. בלי זה לא יבוא. "וזולת זה יתעכב מבוא", יתעכב מלבוא. אם לא יהיה בידינו מצות 'עסק

ה'שינה' של ה'אור החיים הקדוש'

יא.

כאן רואים וזה מלמד אותנו מה זה היה ה'שינה' של אור החיים הקדוש! מה היה עסקו באותו זמן! לא 'שינה' של תענוגות חלילה, (כמו שיש בן אדם אומר: חלילה הזה אני הולך להתענג בשינה...), אלא שינה - 'שינה' של עבודה. גם בלילה בשעה שמוחו ישן, עדיין הוא עוסק בעבודת ה' יתברך.

יב. וזו לשון האור החיים הקדוש שם: "ולזה אמר כנגד גאולה העתידה 'ולשורקה' עת אשר ישרוק ה' ויקבצם 'בני אתוננו', אותם שבאים מכח הנקיבה גם אותם יאסור ה' לפני בני ישראל".

התורה' לא נגאל. וצריכים להדגיש: 'עסק התורה'. לא רק ללמוד תורה, אלא 'עסק התורה'. 'עסק' פירושו של דבר, כמו שאדם שקוע בעסקים שלו. (אדם ייקח לעצמו ציור ודוגמא מהעסקים הגשמיים שלו, כשהוא יוצא למלאכתו איך הוא עובד במלאכתו? תראו אצל אחד שהוא בעל מלאכה, איך שהוא עושה את המלאכה שלו ברמ"ח איברים ושס"ה גידים, כולו מרוכז בה כולו מונח בה, גם כשהולך לביתו ואוכל ארוחת צהריים על מה הוא חושב? 'איך לייעל את ה'עסק'?', ו'איך אני ארוויח יותר?'. ואם יהיה לו באמצע הארוחה טלפון, הוא ירים את הטלפון וישמע את ה'עסקים' שלו, לא איכפת לו שהאוכל 'יתקרר', ושאותו תצחק ותתלונן.. אומר לה: 'יש עסקים, לא להפריע!..'). בדיוק אותו דבר צריך שיהיה לו בלימודיו בתורה. שיהיה 'עסק התורה'. צריך שכולך תהיה מונח בדבר הזה. (מישהו מאיתנו יקום באמצע הארוחה לבדוק אולי יתיישב ה'קושיא' שלמדתי על פי ה'רמב"ם' וכו'?! הוא יאמר לך: 'אני אוכל עכשיו, ו'עוסק במצוה פטור מן המצוה'.. אני אסיים לאכול, ואחר כך נראה..). ולהיות שמח שזה העסק שלו.

כולם מחוייבים בעסק התורה

זה מה שרמזו כאן בפסוק: על כוחו של מלך המשיח שהוא מהתורה דוקא. "ולזה רמז באומרו 'כיבס ביין לבושו', פירוש: כי כוחו של המלך המצופה", אשר כולנו מצפים לו "שילח שמו, והוא בחינת עסק התורה שיתעסקו ישראל ביינה של תורה.. כי באמצעותה יהיה לבושו", מה שכתוב "כאן כיבס ביין לבושו", ה'לבוש' הוא כינוי, "שהוא כינוי למלכות נכון אליו ללבושו", ה'לבוש' הזה יהיה, ה'מלכות' הזו תהיה רק אם אנחנו נעסוק בתורה. וכל אחד צריך לדעת את זה, ואין פטורים בדברים הללו, אין אחד שיכול לומר אני פטור מן הדבר הזה. כולם מחוייבים בגדר הזה. יהיה מי שיהיה. לשון הרמב"ם (פ"א מהל' ת"ת ה"ח) ולשון מרן בהלכות תלמוד תורה (יו"ד סי' רמו ס"א): "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, וכו', בין שהיה זקן גדול שתשש כחו", לא יכול להזיז

אפילו את ה'יד, חייב לעסוק בתורה. "אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומוחזר על הפתחים", איזה סבל, איזה מרירות, איזה צער, אדם הולך דופק בדלת בשביל צדקה, איזה חיים אלה?! עם כל זה חייב לקבוע עיתים לתורה! "ואפילו בעל אשה ובנים", והם רודפים אותו, אחד כזה אומר: אני 'אנוס', מה רוצים ממני? אתה יודע איזה 'גהינם' יש לי בבית? שלוש גהינם יש לי. אף על פי כן, ('גהינם' או לא 'גהינם') "חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה". תעסוק בתורה ותנצל מן הגהינם. אין לנו פתרון אחר. רבותי! כולם חייבים! אפילו גוסס, שוכב על המיתה שלו, אומרת הגמרא (שבת פג:) חייב לעסוק בתורה. מה נשאר לו? עוד דקה אחת לחיים שלו? גם כן לא פטור מהמצות הזו של תלמוד תורה.

זכות הנשים היא תלויה בעסק התורה של בני ביתם

מי פטור? נשים ועבדים. וצריך להדגיש: זה לא אומר שהיא מותרת להפריע לבעל לתלמוד תורה.. היא פטורה מללמוד, אבל היא צריכה להיות מסייעת ביד הבעל. לעזור שיילך ל'שיעורי תורה'. יש הרבה נשים שלא יודעות את מעלת עצמם: הבעל נמצא במלאכתו, ואחר כך בא הביתה ויוצא מיד ללמוד. היא תמהה על הדבר, 'תשב איתי, לא רואה אותך כמעט', אבל היא צריכה לדעת: 'לפום צערא אגרא' (אבות ספ"ה). כשהיא עומדת על גבו ואומרת לו: 'תלך תלמד, עוד שעה-שעתיים!', אין לתאר ואין לשער גודל המצוה. הגמרא במסכת סוטה (כא.) אומרת: מה שכרה, מה הזכות שיש לאשה סוטה שלא נענשת, זכות שתולה לה לפי שעה והיא ניצלת? אם תאמר 'תורה', הרי אינה מחוייבת ב'תורה'. אלא הזכות היא מה שהיא עוזרת ומסייעת ביד הבעל וביד הבנים שיילכו ללמוד ולעסוק בתורה. זה הזכות שעומדת לכל אשה.

'לפום צערא אגרא'

ולדעת: 'כל ההתחלות קשות', ו'לפום צערא אגרא'. פעם בצער שווה יותר ממאה שלא בצער. כך לימדו אותנו רבותינו (אבות דרבי נתן פ"ג משנה ו'). אם אדם עושה מצווה וזה קשה לו (ולא חסרים סיבות כדי שיהיה קשה לו), או שלא מרגיש טוב, או שצריך לזה הוצאה כספית, ואף על פי כן הוא כופה את יצרו ועושה את המצווה השווה והמעלה והשכר של פעם בצער פי מאה יותר מאשר אדם עושה כשהתנאים נוחים ומאפשרים לו את זה. נפקא מינה לכל אחד ואחד: לקבוע עיתים לתורה בכלל מאודו', בכל פעם ופעם, לא לחפש תואנות וטענות לפטור את עצמו, אלא לבוא בקביעות פעם אחר פעם. ואם קשה - שכרך כפול בכפל כפליים.

שני דרכים להכנה לגאולה וקירוב מלך המשיח

ודברים נוראים מוסיף ומבאר ה'אור החיים' הקדוש המשך הפסוק: "ואומרו ובדם ענבים סותה, נתכוין לומר, כי אם יגיע זמן הגאולה ולא ימצא ייין, פירוש שאין בנו תורה", הזמן הגיע, אבל אין בנו תורה, "תהיה הגאולה באמצעות עול ותוקף הגלות, אשר יצירון האומות לישראל, כאומרם ז"ל", כמו שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין צז:), כי "כשיגיע הקץ הנחתם ולא יהיה בישראל זכות לגואלם, יעמיד להם מלך קשה כהמן". וזה מה שאנחנו רואים היום. הגיע הזמן אבל חסר תורה - ממילא יש צרות. צרות מכל הסוגים והמינים. "והוא אומרו ובדם ענבים סותה, כי באמצעות הייסורים ידככו הנפשות ויתבררו ניצוצי הקדושה, כדרך שיתבררו באמצעות בחינת ה'תורה', אלא שזו מלאכתו נאה וזו מלאכתו בלתי נאה". כאן גילתה לנו התורה, לכל אחד מכלל ישראל יש שני אופנים, שני דרכים, שבהם אפשר שמלך המשיח יבוא, או בבחינת

לימוד תורה, ושיהא בבחינה של עסק התורה (כמו שאמרנו), או אם חלילה המצוה הזו של 'עסק התורה' מרופה בידינו, יצירו אומות העולם לכלל ישראל, והייסורים הללו, והצער הזה, והשפיכות דם הזו היא שתפעל את הפעולה של העלאת הניצוצות, ויבוא מלך המשיח.

שני אופנים בהתגלותו של מלך המשיח

מסיים ה'אור החיים' הקדוש: "ואומרו ענבים", מה שהפסוק אומר 'ובדם ענבים', "כי באמצעות הייסורים תגמור הכנתה כגמור בישול פרי הגפן שהם הענבים". מוסיף ה'אור החיים' הקדוש: "וגם רמז", יש כאן רמז לנחמה "כי לא ישלטו האומות לשפוך דם לזמור 'אילן' או 'ענף' או 'אשכול' אלא 'ענבים', פירוש גרגרין", אבל חלילה לא תהיה כליה שורשית מוחלטת (היל"ת), כמו שהרמב"ם מאריך ב'איגרת תימן' [א"ה: וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ח"ז (פרשת מקץ תשע"ט, עמוד ג והלאה) שהביא דברי הרמב"ם הנ"ל בהרחבה. ע"ש]. "ואמר 'סותו', לרמוז מדרגה קטנה למטה מה'כסות', כי ה'סות' ירצה לשון כיסוי ההכרחי, לשון מסוה, והמונה בזה כי הפרש גדול יהיה בין אם תהיה הגאולה באמצעות התורה והמצוות, או יתגלה" מלך המשיח "בגילוי מלכות עליון", לבין "אם תהיה באמצעות הנקמה אשר תהיה בישראל יהיה בבחינת עני ורוכב על החמור". כולנו מחכים ל'מלך המשיח', אבל יש שני אופנים, או שיבוא בבחינת 'מלך', 'מלך ביופיו תחינה עניך' (ישעיהו לג יז), או ח"ו יבוא כעני ורוכב על החמור. ובמה זה תלוי? במי זה תלוי? בנו. אם אנחנו נקבע עיתים לתורה, ועסק התורה יפרח - יבוא בבחינת 'מלך'. אבל אם חלילה המצוה הזו רפויה בידינו, ולא משתדלים ומתאמצים בה כדבעי, אם כן נמצא שיבוא 'עני ורוכב על החמור'. ואי אפשר לתלות בשום אדם אחר - רק בך. תשתדל בכל יכולתך. אין מי שפטור ואין מי שפוטר. וצריכים קביעות גמורה להשתדל להוסיף בלימוד, להוסיף באיכות של לימוד, שיהיה עסק התורה.

סוד קיומו של כלל ישראל לנצח - יגיעה בתורה

במדרש 'ילקוט שמעוני' (רמז תרנו) על הפסוק: 'הושיעה ה' כי גמר חסיד' (תהילים יב ב), שאל 'אדריינוס' קיסר ימשי"ו, (ה'קיסר' הרומאי שעשה כליה בכלל ישראל, ממש השמדות והריגות לאין מספר ולאין שיעור): מה זכות יש לאומה זו, באיזה זכות אומה זו עומדת ולא מתבטלת? (הוא חקר אצל החכמים שלו, הוא הסתכל בספרי 'דברי הימים' בספרי ה'היסטוריה', והוא רואה שכלל ישראל עבר שמדות, עבר גלויות, עבר הריגות, 'סנחריב', 'נבוכדנצר', כל מיני מלכויות מלכות עלינו. הרמב"ם כותב (באיגרת השמד) שנ'בוכדנצר' שפך דמן של ישראל כחול הים! עד כדי כך הייתה האכזריות והרשעות שלו. בגמרא (סנהדרין צו:) מובא על 'נבוזרדאן' כמה שהמית מכלל ישראל. ה' יקום דמם. ועם כל זה כלל ישראל מתקיים). **"באיזה זכות אומה זו עומדת?!"**. **"אמרו לו"**, כך השיבו לו, **"יש בה צדיקים, יש בה יגעים בתורה"**. כל עוד שיש באומה זו, בכלל ישראל, יגעים בתורה, היא מתקיימת. כל עוד שיש בכלל ישראל אנשים שמוסרים נפשם על 'תורה' ומתייגעים בתורה, הם מתקיימים. **"מיד גזר והטילו מרגזאות על הארץ, כיון שנתנו עליהם העול הזה חדלו מליגע בתורה"**. הוא גזר גזירות קשות, ונתרשלו ידיהם של ישראל מלעמול ולהתייגע בתורה, וכך הוא יכל לעשות מה שעשה, את כל ה'חורבן' ואת כל ה'הריגות'.

'אגרא דשמעתתא סברא'

הלימוד ב'יגיעה' זה עיקר העיקרים. לא רק ללמוד 'מקופיא', 'מלמעלה', באופן 'שטחי'. הגמרא (ברכות ו:) אומרת: 'אגרא דשמעתא סברא'. מפרש רש"י (ד"ה אגרא): 'שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר'. ואם יש עמל ויגיעת התורה - יש לנו 'ביטוח' חיים, לו עצמו ולכל אחינו בית ישראל.

'מה עשית שלא תשתכח תורה מישראל?'

רבותי! אנחנו על 'סף הגאולה', מחר בבוקר יכול לבוא 'מלך המשיח', אף אחד לא יכול לדעת מתי יבוא, אי אפשר לקבוע 'שעה ותאריך', אנחנו לא 'מחשבי קצין'. אבל זה שאנחנו על 'סף הגאולה' - אין מי שחולק. גם 'עיוור' - רואה. וגם 'חרש' - שומע. ושאלה ראשונה ש'מלך המשיח' ישאל כל אחד ואחד מאתנו: 'מה עשית כדי שלא תשתכח תורה מישראל?!'. וכל אחד צריך להכין לעצמו תירוץ. [א"ה: וראה עוד דברי רבינו שליט"א בקונטרס "נר חיים" (מהדורה שניה עמוד מח). ע"ש].

הרי בשביל מה יש את כל אורך בגלות הזו? הסביר ה'חפץ חיים' זצ"ל באחד המכתבים שלו: כדי שכלל ישראל יכינו את עצמם לפני ביאת המשיח. גם הקב"ה רוצה לגאול את כלל ישראל, אבל הוא רוצה שנהיה מוכנים. ובמה צריכים להתכונן? בלימוד 'תורה'. בתוספת לימוד ביגיעה ועמל.

לעורר על ענין ה'צניעות'

כל אחד יעמוד בתוך ביתו, יבדוק ויראה, אם הכל מתנהל כמו שה'שולחן ערוך' מבקש. הן מצד 'צניעות' (אשר לדאבוניו הרב יש בזה הרבה פרצות). כל אחד צריך לעורר על זה. אדם לא יאמר: 'מה אני יכול לעשות?!'. אלא: תדבר בנועם, ב'חיוך על השפתיים', וזה מועיל. זה משפיע. אבל לא לתת לזה להתגלגל כך לבדו, להסתפק בכך ש:'ה' יעזור'. אלא צריכים אנחנו מצידנו את ה'התעוררות' ויבוא 'מלך המשיח' במהרה בימינו אמן. ברוך ה' לעולם אמן ואמן

א. בענין ויוגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך

בראשית (מ"ח א'): "ויהי אחרי הדברים האלה, ויאמר ליוסף הנה אביך חולה, ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים, ויוגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך, ויתחזק ישראל וישב על המטה".

ופירש רש"י ז"ל: "ויקח את שני בניו עמו, כדי שיברכם יעקב לפני מותו", כלומר שהיה קשה לרש"י ז"ל מדוע יוסף לקח את שני בניו עמו, ובחיבורי זרע חיים (סימן א') הבאתי דברי הגאון רבי יוסף הרוגאצ'ובי ז"ל שכתב טעם אחר לזה שלקח יוסף את שני בניו לבקר את יעקב, והוא עם דברי רב אחאי גאון בספר השאלות שלו (שאלתא צ"ג) שאין לבקר את החולה יחידי, ולכך לקח יוסף את שני בניו עמו, עיין שם בזרע חיים שהארכתי בבירור דבר זה בס"ד. [ועיין בבא בתרא (ק"ג א') "שלשה" שנכנסו לבקר את החולה וכו' ודוק].

ונתעוררתי בס"ד לדקדק מהו זה שכתוב הנה בנך יוסף בא אליך, דמהו דנקט קרא הנה, שהרי לימדנו הרשב"ם ז"ל בראשית (כ"ה כ"ד): "והנה תומים בבטנה, בכל דבר חדוש רגיל לומר כן [לשון הנה], וכן ויהי בבקר והנה היא לאה, כי עד עתה היה סבור שהיא רחל, וכן ויקץ פרעה והנה חלום, כי לא היה סבור שהיה חלום עד שניער משנתו".

וחזר וכתב זאת הרשב"ם ז"ל שם בראשית (כ"ט כ"ה): "והנה היא לאה, בדבר שלא נודע תחילה אומר והנה. וכן והנה חלום", ועוד לו שם (מ"א ו'): "והנה חלום, כמו והנה היא לאה, אבל עד עתה היה סבור שראה ממש ולא חלום", ועיין לו שם (פסוק ד) ודוק. ועיין דבר נכון בספר כתר כהונה בפירושו לספרי פרשת בהעלותך (פסקא ק"ה אות ר"ג) ע"ש, ועיין בעל הטורים ז"ל ויקרא (י"ג ה') ודוק.

וראיתי שהגאון מלבי"ם ז"ל מדעתו הרחבה זכה לכוין לדברי הרשב"ם ז"ל, שתיבת הנה הכתובה במקרא מורה על דבר

חדש, וכמו שכתב בביאורו לתורה ויקרא (י"ג ה' אות ס"א): "וזה כלל בלשון שמלת "והנה", מורה תמיד על התחדשות דבר חדש, כמו וירא והנה חרבו פני האדמה (בראשית ח') ועתה הנה אשתך (שם י"ב), ויהי בבקר והנה היא לאה מכלל דעד השתא לאו היא לאה כדרשתם במגילה (יג ב'), והאריך עוד בזה ע"ש, וכן כתב הגאון מלבי"ם ויקרא שם (י"ג ג' אות ע"א), ובביאורו לתורה בראשית (כ"ד ט"ו) ורות (ב' ד', וד' א') ובקונטרס אילת השחר (אות תקס"ה) ע"ש, וכן הוא בספר תורה תמימה בראשית (י"ב אות ט"ו) ושם (כ"ט אות ד', ומ"ח אות א'), ודברים (כ"ו אות ט"ו), ודבריו מדברי הגאון מלבי"ם לוקחו כמנהגו, ועיין בספר הדרש והעיון בראשית (מאמר ר"ח), ובספר פרדס דוד פרוינד (מערכת ה' ערך הנה דמ"א ע"א ודמ"ב ע"ב) ונתבאר במקומו בס"ד.

ובס"ד יש לי לומר ולפרש הפסוק "ויוגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך", על פי מאמרם ז"ל במדרש בראשית רבתי ויחי (שם דף רכ"ה) שהביא שם דברי פסיקתא רבתי (פסקא ג'): "והרי כל שבחו של יוסף שהיה מפליג על כבוד אביו, ולא נכנס אצלו בכל שעה, שאילולי שבאו אחרים ואמרו לו אביו חולה לא היה יודע, אלא להודיעך צדקו שלא רצה להתייחד עם אביו, שלא יאמר לו היאך עשו בך אחיך ומקללם, אמר יוסף אני יודע צדקו של אבא כל דבריו גזירות הן, אמר ללבן עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה ומתה אמי, ואני בא לומר שיקללם, יקללם ונמצאתי מחריב את כל העולם, שלא נברא העולם אלא בשביל השבטים, לפיכך לא היה הולך [יוסף] אצל אביו בכל שעה" ע"ש.

ומבואר שכל אותם שבע עשרה שנה משירד יעקב למצרים לא היה יוסף מתייחד לבדו עם אביו, ולכך אמר קרא הנה בנך יוסף בא, דהיינו זה החידוש שהוא בא אליך, מה שלא היה מזמן ביאת יעקב אבינו למצרים.

ולפי זה יש לבאר טעם נוסף שיוסף לקח עמו גם שני בניו עמו, דבא ללמדנו שעם שעתה היה מוכרח ללכת לבקר אביו החולה, עדיין חשש שמא אחיו יחשדו בו שמדבר אז עם יעקב בענין המכירה, ויבוא לידי קללה רח"ל, אבל עכשיו ששני בניו עמו בודאי יעקב ויוסף לא ידברו בפניהם בענין המכירה ולא יבואו לידי קללה, והיינו עוצם חסידותו של יוסף הצדיק, וכאומרם במדרש אבא גוריון אסתר (ריש פרק א') הובא במדרש אסתר רבה (בפתיחה ס"י) "יוסף ראש לחסידים" ודוק. [ועיין לקמיה אות ב' שכתבתי בס"ד אופנים נוספים לבאר מאמר זה שיוסף ראש לחסידים ודוק].

ומה שכתוב בראש המקרא שם: "ויהי אחרי הדברים האלה, ויאמר ליוסף הנה אביך חולה", רבותינו ז"ל במסכת בבא מציעא (פ"ז א') אמרו: "עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעא רחמי, והוה חולשא, שנאמר ויאמר ליוסף הנה אביך חולה". ועיין מהרש"א ז"ל.

ובספר תורה תמימה בראשית (מ"ח א') אחר שהביא דברי התלמוד דלעיל כה כתב: "לא נתבאר מאין מוכח זה מפסוק זה, ואפשר לומר על פי הנהוג במדות אנשים בעלי מדות להזהר לבשר בשורה רעה מפורש, וכשצריכים לזה מודיעים ברמז בהפוך הענין מאנשים אחרים, כדי שיבינו שאצל זה האיש המצב בהיפך, וכמו בריש פסחים (ד' א') שאל רבי חייא לרב אם אביו קיים השיב לו שאמו קיימת והבין רבי חייא שאביו מת, והנה כאן המגיד הזה היה אפרים בן יוסף כדפירש רש"י, שהיה בעל נמוס ודרך ארץ, ואם כן לא היה לו לבשר ליוסף מפורש שאביו חולה אלא בענין נרמז, כמו שאם היה מגיד לו שאחיו בריאים היה יוסף מבין שאביו חולה, אך מכיון שעד יעקב לא הוי חולשא כלל לא היה יוסף מבין מבשורה כזו שהוא חולה אלא היה חושב כי אביו מת, אחרי שעד אז היתה היפך הבריאות - המיתה, ולכן היה המוכרח לומר מפורש שהוא חולה, וממילא מבואר שעד יעקב לא הוי חולשא כלל, ודוק". עכ"ל.

ופירוש זה כבר כתוב בספר דרכי נעם, הובא בענף יוסף שעל עין יעקב בבא מציעא שם (סימן מ"ח) ומשם לקחו הרב תורה תמימה כדרכו וכמנהגו.

עוד כתב בתורה תמימה שם: "גם יש לומר בטעם דרשא זו על פי מה שכתב הרשב"ם בפרשת תולדות בפסוק והנה תומים בבטנה ובפרשת ויצא בפסוק והנה היא לאה, דעל כל דבר חידוש שלא היה עד כה רגיל הכתוב לומר הנה, ע"ש, ואנחנו הארכנו בכלל זה לעיל בפ' לך בפסוק הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, ע"ש, וכאן אמר הנה אביך חולה, מבואר שהיה הענין דבר חדש", והן הם דברי הגאון רבי ישעיה ברלין ז"ל בחידושו לבבא מציעא שם שבספרו קשות מיושב, שכבר פירש כן על פי דברי הרשב"ם ז"ל הללו, והובא בספר פרדס יוסף בראשית כאן.

ומצאתי בספר ילקוט הגרשוני בבא מציעא שם שהעיר כן על התורה תמימה שלקח ביאוריו אלו מהספרים הנ"ל, וזו לשון הרב ילקוט הגרשוני נזיר (כ"ג א' דנ"ז ע"ב): "כתב בספר תורה תמימה וכו', ואני הולך רכיל מגלה סוד דהקושיא גם התירוץ שהביא הוא במהרש"א, והמחבר הזה בראיה בעלמא קונה הכל לעצמו, וכן לא יעשה במחכ"ת", ובילקוט הגרשוני לגיטין (צ' א' דס"ז סע"ב): "ובספר תורה תמימה כתב וכו', ופלא גדול שלא אמר דבר בשם אומרו הרב בעל קרבן נתנאל וכו', ובשו"ת אפרקסתא דעניא (סימן קפ"א אות ד' ד"ה ועל) כתב: "ומה דאיכא למידק בדברי רש"י, עיין מהרש"ל, ומהרש"א ורש"ש, ובספר תורה תמימה כתב הקושיא והתירוץ מדנפשיה, כדנמצא לרוב בספרו", ועיין היטב בדברי הגר"ח העלר ז"ל במכתבו שבסוף שו"ת בית דוד לייטר (דף ק"מ), ובכל הנסמן בחיבורי הדר יעקב ח"ו (סימן י"א הערה ח' דף צ"ח) וצרף לכאן. [ועיין בחיבורי הנכחי לעיל (סימן) וצרף לכאן].

ב. בענין ולקדקד נזיר אחיו

בראשית (מ"ט כ"ו): "ברכת אביך גברו על ברכת הורי עד תאות גבעת עולם, תהיין לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו", ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל: "ולקדקדיה דגברא דהוה רב ושליט במצרים, וזהיר ביקרא דאחיו".

ומתבאר דהמיוחס ליונתן מפרש "נזיר" מלשון נזהר וזהיר, שהיה יוסף זהיר בכבוד אחיו, ומענין להשוות הדברים עם מה שמצאתי לרב הספורנו ז"ל דברים (ל"ג ט"ז): ולקדקד נזיר אחיו, כי אמנם ראוי הוא לזה כי אמנם היה בעל נזר וכתר מלכות בקרב אחיו, והתנהג עם כולם **בחסידות** ודוק.

ואכן מצינו כן שהיה יוסף נזהר הכבוד אחיו מאוד מאוד, כמו בשעה שאמר יוסף הוציאו כל איש מעלי, וכדרשתם במדרש תנחומא (פרשת ויגש ס"ה): "ולא יכול יוסף להתאפק, אמר רבי שמואל בר נחמן לסכנה גדולה ירד יוסף, שאם הרגוהו אחיו אין בריה בעולם מכירו, ולמה אמר הוציאו כל איש מעלי, אלא כך אמר יוסף בלבו מוטב שאהרג ולא אבייש את אחי בפני המצרים", ובילקוט שמעוני בראשית (רמז קנ"א): "ויאמר הוציאו כל איש מעלי, רבי חמא בר חנינא אמר לא עשה יוסף כשורה, שאילו בעט בו אחד מהן היה מת. רבי שמעון בר נחמן אמר כהוגן וכשורה עשה שלא בייש אחיו בפני המצריים". [ונ"ל דצריך לומר רבי "שמואל" בר נחמן במקום רבי "שמעון" בר נחמן, וכנ"ל במדרש תנחומא].

ורש"י ז"ל בראשית (מ"ז כ"א) כתב: "ואת העם העביר יוסף, מעיר לעיר לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ והושיב של עיר זו בחברתה, ולא הוצרך הכתוב לכתוב זאת אלא להודיעך שבחו של יוסף שנתכוין להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהיו קורין אותם גולים", והוא מדברי התלמוד חולין (ס' ב'). [ועיין כלי יקר שם, ולענ"ד דבריו צ"ב].

ומצאתי מדרש מופלא בספר צרור המור בראשית (מ"ה ד'): "אמרו במדרש כי יוסף שאל לבנימן בסתר, מה אמרו אחי לאבי בשעה שנגנבתי מאצליכם. והגיד לו איך הביאו הכתונת טבולה בדם ואמרו זאת מצאנו, אמר לו יוסף כן היה, לקחוני אנשים רעים והפשיטו בגדי ממני. והאיש שלקח בגדי ממני הלך להחביאם במערה ואכלו ארי, ולי מכרוני חבריו הנה. ראה כמה היה יוסף צדיק, שלא רצה לגלות מכירתו אפילו לבנימין", ע"כ. והוא נפלא.

ובזה אני מסביר לעצמי מאמרי רז"ל במקומות הרבה שמדגישים שיוסף חסיד היה, כמו במדרש אסתר רבה (בהקדמה סימן י'): יוסף ראש לחסידים", ומקור הדברים במדרש אבא גוריון אסתר שם, ובמדרש בראשית רבה (פפ"ו ס"ג): "כי ה' אוהב משפט ורגלי חסידיו ישמור, חסידיו חסידו כתיב, ואיזהו זה יוסף", ובמדרש תנחומא (פרשת תולדות ס"א): "לפי שיעקב היה יודע חסידותו של יוסף ולא היה חושדו ומחזיק אותו כשופכי דמים", ובמדרש ילמדנו הובא בילקוט שמעוני במדבר (רמז תשמ"ג): "יוסף תפס את החסידות שנאמר ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד", וכן הוא בילקוט שמעוני איוב (רמז תתק"ז), ובמדרש תנא דבי אליהו רבה (פרק כ"ד) אמר לו אחאב לעובדיה הנביא: "שמא אין מעשיך כמעשה החסידים. יעקב נתברך ביתו של לבן בשבילו שנאמר נחשתי ויברכני ה' בגללך, ואומר ויברך ה' אותך לרגלי. יוסף נתברך ביתו של פוטיפר בשבילו שנאמר ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. ולמה לא נתברך ביתי בשבילך, שמא אין מעשיך כמעשה חסידים הראשונים".

ורבינו יהודה החסיד ז"ל בספר חסידים (סימן י"א) כתב: "אין חסיד אלא מי שעובר על מידותיו, כשבאין בני אדם בפניו אשר חטאו ועשו לו שלא כהוגן, ועתה מתחרטים ומבקשים מחילתו ממנו, ומה שיש בידם לתקן מהמעוות אשר עשו הם מתקנים, ועל אשר לא יוכלו לתקן מתחרטים ומבקשים מחילתו, ואומרים לקבל דין עליהם

ככל אשר יגזור עליהם. וכשרואה זה אשר בידו לעשות להם רעה ולהשיב להם גמולם, מוחל להם בלב שלם ואינו עושה עמהם רעה, מפני זה נקרא חסיד, שנאמר שובה משובה ישראל וגו' ולא אפיל פני בכם כי חסיד אני, וכן בני יעקב כשחטאו ליוסף מחל להם ולא שילם להם גמולם. וזה שורש החסידות שצריך לעשות לפנים משורת הדין בכל דבר, שנאמר וחסיד בכל מעשיו".

ובספר צרור המור בראשית (ל"ז ב'): "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, כי לפי **חסידותו** היה נראה לו ליוסף כן" עש"ב, וכזאת בספר פרשת דרכים (דרוש ראשון ד"ה והנראה אצלי דף ל"ד): "יוסף מרוב **חסידותו** היה סובר דלא יצאו מכלל בני נח להקל, ולעולם חייבים בחומרות בני נח ובחומרות ישראל" ע"ש.

ואחתום בדברים המפורסמים, והם דברות קדשו המופלאים של רבינו רבי חיים ן' עטר ז"ל בספרו אור החיים הקדוש בראשית (מ"ה ד'): "אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי, פירוש מתנהג עמכם במידת האחוה וכאילו לא היה הדבר ההוא, גם סמך לומר אחיכם אשר מכרתם, לומר **שאפילו בזמן המכר לא כהתה עין האחוה ממני**" דוק והבן היטב.

ודע כי בחיבורי שם בצלאל (סימן י"ט דף קל"ג), הסברנו עוד שיוסף נקרא ראש לחסידים, כי תואר **חסיד** ניתן למי שנקי זהיר עד קצה אחרון מכל שייכות וכל זיק וזיקה **לפריצות ועריות**, ומי לנו גדול מיוסף, שהרי שנים עשר חודש היתה הרשעה אשת פוטיפר מתגרה בו כמאמר רז"ל במדרש ילמדנו והובא בספר בתי מדרשות ח"א (דף ק"ס), ועיין סוטה (ל"ו ב') ובפרט לגירסת **העין יעקב** שם (סימן צ"א) "תנא מלמד" וכו' ובכל המובא בזה בספר דקדוקי סופרים השלם שם (הערה צ"ד דקל"ד סע"ב) ע"ש, ובחיבורי שם בצלאל (שם) בס"ד הארכתי בראיות לבסס יסוד זה דחסיד היינו הנקי מאוד מעריות עש"ב, ולפי שעה עיין עוד מה שכתבנו והוספני בזה בס"ד בחיבורי זכות יצחק

ח"א (סימן ל"ב), ובחיבורי תרנן לשוני (סימן ל"ה דף קל"ב), ובחיבורי שלום יעקב (סימן ל' דף רפ"ט), ובחיבורי ישועות חיים ח"א (ס"ס ט' דף מ"ב), ובחיבורי עדות ביעקב ח"ב (ס"ס נ"ז דף רי"ב), ובחיבורי שובי השולמית ח"ו (סימן י"ד דף ס"ז) וצרף לכאן, ומה שכתבתי כאן בסמוך (לעיל אות א'), ועוד יתבאר בעזה"י.